

Масса воды в m г $\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}$ составит $\frac{(m-mx) \cdot 10 \cdot 18}{286}$ г.

Масса воды в смеси по доле массы воды составит $0,38m$. Тогда:

$$0,38m = \frac{5 \cdot 18 \cdot m}{250} + \frac{10 \cdot 18 \cdot (m-mx)}{286};$$

$$0,38m = 0,36mx + 0,63m - 0,63mx \rightarrow$$

$$0,63mx - 0,36mx = 0,63m - 0,38m;$$

$$0,27mx = 0,25m;$$

$$x = \frac{0,25m}{0,27m} = 0,925.$$

Следовательно, в m г смеси $\omega(\text{CuSO}_4 \cdot 5\text{H}_2\text{O}) = 0,925$ или $92,5\%$. В этом случае получается: $\omega(\text{Na}_2\text{CO}_3 \cdot 10\text{H}_2\text{O}) = 100 - 92,5 = 7,5\%$.

Выводы из проведенного исследования. Способ прямого расчета имеет некоторые преимущества по сравнению с дру-

гими способами, однако способ решения задачи зависит от условий данной задачи.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Аббасов В., Аббасов М., Абышов Н., Алиев В. Учебник по химии. Баку: Азполиграф, 2004. С. 86–89.
2. Лидин Р.А., Молочко В.А., Андреева Л.Л. Неорганическая химия в реакциях: справочник. М., 2007. 637 с.
3. Ахметов Н.С. Общая и неорганическая химия. М.: Высшая школа, Издательский центр «Академия», 2001. С. 253–269.
4. Шрайвер Э. Неорганическая химия. М.: Мир, 2004. Т. 1. 679 с.
5. Жамбулова М.Ш. Развитие неорганической химии (Историко-методологический аспект). Алма-Ата, 1981. 187 с.

УДК 373.5.016:811.161.2'367.633

СУПРОВІДНЕ ВИВЧЕННЯ ПРИЙМЕННИКА В 6 КЛАСІ

Стефанишин К.Л., к. пед. н.,
старший викладач кафедри української мови
ДВНЗ «Тернопільський державний медичний університет
імені І.Я. Горбачевського Міністерства охорони здоров'я України»

У статті запропоновано методику супровідного опрацювання прийменника в ході вивчення повнозначних частин мови в 6 класі. Визначено зміст і окреслено види робіт, що дозволяють одночасно з вивченням іменника, прикметника, числівника, займенника звернути увагу на особливості вживання прийменника з іменними частинами мови в непрямих відмінках. Розроблено систему вправ, спрямовану на практичне засвоєння прийменниково-відмінкових форм, що викликають у учнів найбільші труднощі у вживанні.

Ключові слова: прийменник, прийменниково-відмінкові конструкції, іменник, прикметник, числівник, займенник.

В статье предложена методика сопроводительной обработки предлога в ходе изучения знаменательных частей речи в 6 классе. Определено содержание и обозначены виды работ, позволяющие одновременно с изучением существительного, прилагательного, числительного, местоимения обратить внимание на особенности употребления предлога с именными частями речи в косвенных падежах. Разработана система упражнений, направленная на практическое усвоение предложно-падежных форм, вызывающих у учащихся наибольшие трудности в применении.

Ключевые слова: предлог, предложно-падежные конструкции, существительное, прилагательное, числительное, местоимение.

Stefanyshyn K.L. ACCOMPANYING LEARNING OF THE PREPOSITION IN THE 6TH FORM

The method of accompanying learning of the preposition is proposed in the course of study of the main parts of speech in the 6th form. The content is defined and the types of work that allow to pay attention to the peculiarities of the use of the preposition with the nominal parts of speech in the indirect cases simultaneously with the learning of the noun, adjective, numeral, pronoun are outlined. A system of exercises is developed, aimed at the practical learning of prepositional-case forms, which cause the greatest difficulty in using by students.

Key words: preposition, prepositional-case forms, noun, adjective, numeral, pronoun.

Постановка проблеми. Тема «Прийменник» нелегко засвоюється учнями загальноосвітньої школи. Про це свідчать

типові помилки, пов'язані з використанням прийменників: відсутність необхідного прийменника (*грати футбол*), уживання

зайвого прийменника (*вчитель з математики*), неправильний вибір прийменника (*в сім годин*), неправильне вживання форми іменника в прийменниковому сполученні (*бігти по сходам*), неправильне написання прийменників (*восени і в зимку*), порушення принципу милозвучності у вживанні прийменників (*жив в селі*), порушення стилістичних норм (*домашнє завдання задають заради закріплення вивченого матеріалу*) тощо. Завдання визначити прийменники в тексті, дібрати необхідний прийменник у процесі конструювання словосполучень, відредагувати прийменникові конструкції відповідно до норм правильності та вимог чистоти, виразності українського мовлення викликають в учнів значні труднощі. Це частково можна пояснити тим, що в системі мови прийменникам відводять здебільшого другорядну роль, вважаючи їх службовими, синсемантичними словами й розміщуючи на периферії морфологічного ярусу мови [3]. З іншого боку, впливає і той фактор, що з кожною появою нової навчальної програми з рідної мови спостерігається тенденція до зменшення кількості годин, відведених на вивчення прийменника, що пов'язано, очевидно, зі скороченням загальної кількості уроків із мови.

Відповідно до навчальної програми з української мови [4] опрацювання прийменника як частини мови відбувається в 7 класі. Програмою визначено державні вимоги до рівня загальноосвітньої підготовки учнів. Так, унаслідок вивчення прийменника учні повинні оволодіти такими уміннями й навичками: знаходити прийменники в тексті; відрізнити їх від сполучників і часток; правильно поєднувати з іменниками; застосовувати правила правопису прийменників; аналізувати тексти щодо правильності використання прийменників із відмінковими формами іменників; складати речення з різноманітними прийменково-іменниковими конструкціями; редагувати тексти щодо правильності використання прийменникових засобів милозвучності мовлення [4, с. 59]. На вивчення цієї теми відводиться всього 3 години. На наш погляд, урахувавши важливість функціонування прийменників як мовного засобу в усному й писемному мовленні учнів, така кількість годин є недостатньою та є однією з причин неповного засвоєння навчального матеріалу, а звідси – виникнення мовленевих помилок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концептуальні засади вивчення прийменників у школі були розроблені ще в 50-х роках минулого століття професором В. Масальським. Згодом на сторінках укра-

їнських методичних журналів з'являються статті, методичні розробки науковців і педагогів-практиків (Ф. Бабій, М. Бардаш, О. Блик, В. Ващук, Є. Гордієнко, О. Іваненко, Н. Іваницька, А. Колодяжний, М. Коломієць, М. Стельмахович та ін.), присвячені особливостям опрацювання прийменника. Сучасні лінгводидакти звертають увагу на функціонально-стилістичний і комунікативно-діяльнісний підходи до вивчення прийменника з опорою на мовленеву діяльність (Г. Горох, Г. Демидчик, К. Крутій, К. Стефанишин). Проте, як свідчить аналіз науково-педагогічних і лінгводидактичних джерел, об'єктом уваги дослідників є методика вивчення прийменника в 7 класі, тобто на спеціально відведених для цього уроках.

Постановка завдання. Мета статті – запропонувати методику супровідного опрацювання прийменника в ході вивчення іменних частин мови в 6 класі, спрямовану на практичне засвоєння прийменково-відмінкових форм, що викликають в учнів найбільші труднощі у вживанні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізувавши програмовий матеріал, визначаємо зміст і окреслюємо види робіт до конкретної теми заняття (таблиця 1).

Правильне вживання прийменників є необхідною вимогою морфологічних і синтаксичних норм сучасної української літературної мови, за якими прийменник – обов'язковий компонент іменникових форм у місцевому відмінку. Якщо називний і кличний відмінки вживаються без прийменників, родовий, давальний, знахідний, орудний – без прийменників і з прийменниками, то місцевий відмінок – тільки з прийменниками. При цьому він здатен виражати просторові (*учні біля школи*); часові (*завдання на тиждень*); причинові (*плакати від болю*); об'єктні відношення (*питати про школу*); відношення мети (*піти по воду*); способу дії (*зробити з охотою*) тощо. У процесі вивчення тем «Відмінки іменників», «Відмінювання іменників» ми практично знайомимо школярів з уживанням прийменників з іменниками, використовуючи вправи на введення необхідних прийменників і відповідних іменникових закінчень, комунікативні завдання, зокрема запитання, які вимагають певної відповіді з використанням іменників із прийменниками, ситуативні вправи, які спонукають до вживання в мовленні прийменників.

Вправа 1. Перепишіть, ставлячи подані в дужках іменники в потрібній формі. Чим зумовлений вибір того чи іншого відмінка?

Не спинятися перед (перешкоди), прямувати до (мета), об'єднатися з (одноду-

мець), не зважати на (сумніви), не розраховувати на (підтримка), бути впевненим у (перемога), звернутися до (матір), йти понад (Дніпро), прийти на (консультація), спинитися посеред (вулиця), зустрітися край (село).

Вправа 2. I. Спишіть, вставляючи відповідні прийменники й закінчення в іменниках. Свою думку обґрунтуйте.

Створений (по, за) мотив (-ам, -ами).

Розпочатий (по, за) ініціатив (-і, -ою).

Каталог (з, по) ус (-іх, їм) галуз (-ей, -ях) науки.

Сумувати (по, за) рідн (-ому, -им) кра (-ю, -єм).

Були (по, у) всіх кімнат (-ах, -ам) музею.

II. Як слід розцінювати інші варіанти словосполучень? Яка якість мовлення порушується?

Вправа 3. Дайте відповіді на запитання.

1. У якій школі ти навчаєшся?

2. Де (на якій вулиці) вона знаходиться?

3. Із ким ти сидиш за партою?

4. Де (на якому поверсі) знаходиться бібліотека, якою ви користуєтесь?

5. Які книжки тобі подобається читати?

6. В які ігри ти любиш грати?

7. Де ти відпочивав під час канікул?

Вправа 4. Розкажи присутнім у класі, як обладнаний твій куточок удома: які меблі й де вони стоять? Що є в шафі, на шафі? Де лежать твої книжки, зошити? Як обладнаний твій робочий стіл?

Вправа 5. Погляньте у вікно й розкажіть, що ви побачили на шкільному спортивному майданчику.

Опрацювання теми «Відмінювання числівників» сприяє виробленню вмінь шести-класників правильно вживати відмінкові форми числівників із прийменниками, використовувати числівники й відповідні прийменники для позначення часу (годин), удосконалюючи таким чином правильність учнівського мовлення, його точність і чистоту.

Вправа 1. Прочитайте текст, дотримуючись норм відмінювання числівників і сполучення числівників із прийменниками.

Швидкості, які ми спостерігаємо в навколишньому світі, надзвичайно різноманітні. Наведемо деякі найцікавіші цифри.

Таблиця 1

Робота над прийменником у 6 класі в ході вивчення розділу «Морфологія. Орфографія»

Тема уроку	Зміст роботи	Види робіт
<i>Іменник</i>		
Відмінки іменників.	Практичне засвоєння особливостей уживання прийменників з іменниками в непрямих відмінках.	Вставка пропущених закінчень іменників після прийменників; відповіді на запитання; ситуативні завдання (створення висловлювання відповідно до ситуації спілкування)
Відмінювання іменників	Правильне вживання відмінкових закінчень іменників після прийменників	
<i>Прикметник</i>		
Ступені порівняння прикметників, їх творення	Прийменник як елемент складових конструкцій на позначення вищого й найвищого ступенів порівняння прикметників	Утворення ступенів порівняння прикметників типу <i>старший за мене, міцніший від нього, дорожчий над усе</i>
<i>Числівник</i>		
Відмінювання числівників	Правильне вживання форм непрямих відмінків числівників із прийменниками. Правильне вживання числівників для позначення дат, часу (годин)	Виразне читання тексту; побудова конструкцій на позначення часу; створення розмови-діалогу за опорними словами
<i>Займенник</i>		
Займенник. Написання займенників із прийменниками окремо.	Роздільне написання прийменників із займенниками. Уживання займенників із прийменниками.	Наголошування особових займенників за наявності чи відсутності прийменника; доповнення мовного матеріалу займенниками;
Особові займенники, їх відмінювання. Приставний <i>н</i> у формах особових займенників.	Поява приставного <i>н</i> у займенниках 3-ї особи непрямих відмінків.	заміна займенників протилежними за змістом; конструювання словосполучень, речень
Правопис займенників	Ні в заперечних займенниках. Уживання прийменників із заперечними й неозначеними займенниками (ні до кого, дехто з них)	

Швидкість розміреного кроку людини близько 3,6 км/год. Бігун на короткій дистанції розвиває швидкість 36 км/год, бігун на довгі – 25 км/год, плавець – 7,2 км/год. Досягнення людини мають скромний вигляд на фоні «рекордів» представників тваринного світу: слон – до 40 км/год, заєць-русак – до 60 км/год, страус – до 80 км/год, антилопа гну – до 90 км/год.

Найшвидше по землі рухається гепард. Відомий випадок, коли він покритив відстань близько 650 м за 20 секунд, що відповідає середній швидкості 120 км/год. У здатності прискорюватися гепард перевершує гоночний автомобіль: за 2 секунди нарощує швидкість від 0 до 72 км/год.

У плаванні чудові результати показують кити (до 40 км/год), кальмари (до 55 км/год), дельфіни (до 37 км/год), а також шкіряста черепаха (до 35 км/год), особливо порівняно з її швидкістю на суші (0,8 км/год). Чемпіоном серед риб вважається риба-меч, яка розвиває швидкість до 135 км/год.

Серед жителів повітряного океану рекорд швидкості належить золотавому орлу (160 км/год).

Тільки найшвидші представники фауни можуть конкурувати у швидкості з неживою природою: хмари (до 72 км/год), лавини (до 108 км/год), вітер (до 252 км/год під час урагану) (Із журналу).

Вправа 2. Складіть речення. Використуйте різні способи називання часу. Правильно вживайте числівники в непрямих відмінках після відповідних прийменників.

Зараз (7.00; 13.00; 21.15; 9.30; 17.45; 19.55; 22.59).

Зустріч розпочнеться (9.00; 10.30; 12.00; 17.40; 12.45; 18.55).

Поїзд прибуває (6.00; 18.00; 11.05; 14.15; 23.20; 12.50).

Вправа 3. I. Складіть розмову-діалог, використовуючи опорні слова (котра година? Пів на першу. О дев'ятій годині. За п'ятнадцять друга тощо).

II. Якій якості мовлення сприяє вдале використання числівників?

Взаємозв'язок із прийменниками у вивченні займенників простежується в ході опрацювання тем «Займенник. Написання займенників із прийменниками окремо», «Особові займенники, їх відмінювання. Приставний *n* у формах особових займенників», «Правопис займенників». Оскільки з правилом роздільного написання займенників із прийменниками школярі знайомі ще з початкової школи, на цьому етапі ми лише повторюємо засвоєні відомості. Основна робота спрямована на формування вмінь правильно вживати займенники

в мовленні у сполученні з прийменниками (уживання перед займенником мною прийменників *зі, піді, наді, переді* з метою забезпечення милозвучності; особливості вживання й написання прийменників із заперечними й неозначеними займенниками: *ні до кого, хтозна з ким*; поява приставного *n* у непрямих відмінках 3-ї особи після прийменників; особливості наголошування займенників за наявності чи відсутності прийменника). У процесі вивчення зазначених тем метою є покращення мовлення школярів, його правильності й виразності.

Вправа 1. Поставте наголос у поданих займенниках. Що послужило причиною зміни наголосу?

Тебе – до тебе; його – у нього; мене – у мене; її – за неї.

Вправа 2. З'єднайте прийменники *з, над, під, перед* із орудним відмінком займенників *я, весь*. Як зміниться форма прийменників? Із якою метою вживаються в мовленні подібні прийменники?

Вправа 3. До поданих дієслів із прийменниками допишіть відмінкові форми займенників 3-ї особи, визначте їх відмінки.

Прийшли до ..., розповідав про ..., розмовляла з ..., були при ..., побачив на ...

Вправа 4. Перепишіть, розкриваючи дужки. Підкресліть займенники, ужиті з прийменниками. До якого розряду вони належать?

1. Сестра вибігла назустріч (вона). 2. На (він) був немодний капелюх. 3. Завдяки (вона) вечір пройшов весело, у (вона), справді, талант організатора. 4. За допомогою (вони) ми швидко просапали город. 5. Заради (вони) я приїду. 6. Я знаю плани брата, але повинен усупереч (вони) залишитись тут. 7. По відношенню до (він) ви несправедливі. 8. У (вона) скоро ювілей. 9. На честь (він) ми влаштуємо вечірку. 10. За рогом цього будинку ви побачите взуттєвий магазин, а навпроти (він) розташована потрібна вам майстерня. 11. Думаю, що краще піти назустріч (вона). 12. З (вони) я почуваюся впевненіше.

Вправа 5. У реченнях замініть займенники протилежними за змістом (якщо потрібно, змініть присудок у реченні).

1. Хлопчик зник до всіх звертатися за допомогою. 2. Дівчина з усіма хотіла розмовляти. 3. В усякому разі це потрібно зробити. 4. Ми розійшлися, про все домовившись. 5. Повідомлення для всіх було новиною.

Висновки з проведеного дослідження. Прийменники є залежними від лексико-граматичних особливостей повнозначних частин мови, тобто свої службові функції здійснюють у поєднанні з відмінковими формами іменників, числівників, за-

йменників чи інших частин мови, ужитих у значенні іменника. Разом із відмінковою формою прийменник утворює прийменниково-відмінкову конструкцію, значення якої залежить, з одного боку, від функції відмінка й прийменника, а з іншого – від лексичних особливостей слів, які керують прийменниково-відмінковими формами. Супровідне вивчення прийменників у ході розгляду іменних частин мови дозволяє провести спостереження за прийменниково-відмінковими конструкціями, що забезпечує сприйняття, осмислення школярами мовленнєвого потенціалу вивчених мовних одиниць і створення передумов для активної мовленнєвої практики. Шляхом виконання усних і письмових вправ можна вдосконалювати мовлення учнів, покращуючи його правильність, точність, чистоту, стилістичну різноманітність висловлювань, застерегти від помилок під час використання прийменникових конструкцій тощо.

Подальшого наукового пошуку потребує методика роботи над засвоєнням при-

йменника як комунікативного засобу на основі функціонально-стилістичного підходу та принципу комунікативної доцільності в процесі повторення й узагальнення вивченого (9–11 класи).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бурда К. Формування в учнів основної школи комунікативних якостей мовлення в процесі вивчення прийменників: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02. Київ, 2004. 185 с.
2. Загнітко А., Данилюк І., Ситар Г., Щукіна І. Словник українських прийменників. Донецьк: ТОВ ВКФ «БАО», 2007. 416 с.
3. Куц Н. Прийменник: основні підходи вивчення, лексико-граматичні ознаки, перспективи дослідження. Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. Випуск 14 / Укл.: А. Загнітко (наук. ред.) та ін. Донецьк: ДонНУ, 2006. С. 90–95.
4. Навчальні програми для загальноосвітніх навчальних закладів: Українська мова; українська література. 5–9 класи. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2013. 160 с.

УДК 81-13=581

ВПЛИВ НЕЙРОЛІНГВІСТИЧНИХ І ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФУНКЦІОНУВАННЯ МОЗКУ НА РІВЕНЬ УСПІШНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В НАВЧАННІ ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ (КИТАЙСЬКОЇ)

Щербіна Т.Р.,
старший викладач кафедри східних мов
Навчально-науковий центр мовної підготовки
Національної академії Служби безпеки України

У статті охарактеризовано нейролінгвістичні та психолінгвістичні особливості функціонування мозку та їх вплив на рівень успішності у вивченні китайської мови. Виявлено особливості подачі нового навчального матеріалу з другої іноземної мови відповідно до домінанти кожної з півкуль головного мозку, які відповідають за схильність до вивчення іноземних мов. Проаналізовано провідні тенденції шляхів навчання мови як другої іноземної, зокрема невербальну комунікацію та мовленнєві процеси емоційного стану мовця. Виокремлено та систематизовано види завдань, які доцільно використовувати на заняттях із другої іноземної мови відповідно до типу сенсорного каналу (зорового, слухового та кінестетичного).

Ключові слова: китайська мова, педагогіка, кінестетика, психолінгвістика, нейролінгвістика.

В статье охарактеризованы нейролингвистические и психолингвистические особенности функционирования головного мозга и их влияние на уровень успеваемости в изучении китайского языка. Выявлены особенности подачи нового материала второго иностранного языка в соответствии с доминантой каждого из полушарий головного мозга, ответственных за склонность к изучению иностранных языков. Проанализированы новейшие тенденции преподавания языка как второго иностранного, а именно невербальная коммуникация и речевые процессы эмоционального состояния говорящего. Выделены и систематизированы виды заданий во время занятий вторым иностранным языком согласно типу сенсорного канала восприятия (визуального, аудиального и кинестетического).

Ключевые слова: китайский язык, педагогика, кинестетика, психолингвистика, нейролингвистика.